

Høringsnotat

20.12.2019

Tilpasning av ektefellepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning til alderspensjon fra folketrygden opptjent etter nye regler

Innhold

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Hva høringsnotatet omfatter.....	1
1.2	Bakgrunn for lovforslagene	1
1.2.1	Oversikt.....	1
1.2.2	Endringene i folketrygden	1
1.2.3	Tilpasningene i offentlig tjenstepensjon fra 2011.....	2
1.2.4	Tilpasninger i offentlig tjenstepensjon fra 2021	3
1.2.5	Endringer i offentlig tjenstepensjon for årskull født fra og med 1963	4
1.3	Behov for tilpasninger	4
1.4	Nærmere om innholdet i høringsnotatet.....	5
2	GJELDENE RETT	5
2.1	Innledning.....	5
2.2	Vilkår for rett til de ulike kategoriene av ektefellepensjon.....	6
2.3	Nettoberegnet ektefellepensjon	8
2.4	Ikke-behovsprøvd ektefellepensjon	8
2.5	Behovsprøvd ektefellepensjon.....	10
2.6	Kombinasjon av ikke-behovsprøvd og behovsprøvd ektefellepensjon	12
3	NIVÅ PÅ UTBETALT EKTEFELLEPENSIJON ETTER GJELDENE REGELVERK.....	12
3.1	Innledning.....	12
3.2	Variasjoner i gjennomsnittlig utbetalt beløp	13
4	INNFASING AV NETTOBEREGNET EKTEFELLEPENSIJON FRA 67 ÅR FOR ÅRSKULL FØDT FRA OG MED 1954	14
4.1	Innledning.....	14
4.2	Nye samordningsregler eller nettoytelse?	15
4.3	Innfasing	20
5	EKTEFELLEPENSIJON OG EGEN ALDERSPENSIJON FOR ÅRSKULL FØDT FRA OG MED 1963.....	21
5.1	Innledning.....	21
5.2	Fleksibel tjenstepensjon.....	22
5.3	Medlemmer som fratrer med særaldersgrense	22
6	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE VIRKNINGER. LIKESTILLINGSMESSIGE KONSEKVENSER	23
6.1	Innledning.....	23
6.2	Om anslag på økonomiske virkninger.....	23
6.3	Administrative virkninger	23
6.4	Likestillingsmessige konsekvenser	24
7	UTKAST TIL LOVENDRINGER.....	24
7.1	Innledning.....	24
7.2	Utkast til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse.....	25

7.3	Utkast til endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.	25
7.4	Utkast til endringer i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere.....	26
7.5	Utkast til endringer i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser	26

1 Innledning

1.1 Hva høringsnotatet omfatter

Departementet presenterer i dette høringsnotatet forslag til endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover. Forslagene omfatter regler for beregning av ektefellepensjon fra offentlig tjenstepensjon fra fylte 67 år.

1.2 Bakgrunn for lovforslagene

1.2.1 Oversikt

Retten til etterlattepensjon fra Statens pensjonskasse følger av kapittel 7 i lov om Statens pensjonskasse. Fra 1. januar 2001 ble det innført en ny beregningsmåte for etterlattepensjon. Den nye nettberegnete ektefellepensjonen, beregnes helt uavhengig av folketrygdens ytelser, og ytelsene samordnes ikke med hverandre. Noen grupper er unntatt fra reglene om nettberegnet etterlattepensjon, og mottar fortsatt brutto-beregnete ektefelleytelser som skal samordnes med ytelser fra folketrygden etter samordningsloven.

Fra 2011 er det innført nye regler for alderspensjon fra folketrygden. Endringene har gjort det nødvendig å tilpasse andre pensjonsordninger mv. Ved tariffoppgjøret i offentlig sektor i 2009 ble det inngått en «Avtale om offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor». Avtalen ble fulgt opp gjennom Prop. 107 L (2009–2010). Stortingets vedtak ga nødvendige regler for beregning av offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor for personer født senest i 1953. Dette er personer som i sin helhet skal få alderspensjonen fra folketrygden beregnet med gamle opptjeningsregler. Stortingets vedtak ga også nødvendige regler for å beregne brutto ektefellepensjon etter samordning for personer som i sin helhet får folketrygden beregnet med gamle opptjeningsregler.

Det er også vedtatt regler for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon med nye opptjeningsregler i folketrygden gjennom Stortingets behandling av Prop. 61 L (2017–2018), jf. lov 15 juni 2018 nr. 30. Det er foreløpig ikke vedtatt regler for hvordan brutto ektefellepensjon etter samordning skal beregnes for personer som har alderspensjonen fra folketrygden helt eller delvis opptjent med nye regler.

1.2.2 Endringene i folketrygden

Nye regler for alderspensjon fra folketrygden ble innført ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon), jf. Ot.prp. nr. 37 (2008–2009).

Ny alderspensjon fra folketrygden består av en opptjent inntektspensjon og en garanti-pensjon som sikrer et minste pensjonsnivå. Inntektspensjonen tjenes opp over alle år med pensjonsgivende inntekt i alderen 13–75 år. Pensjonen kan tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. Uttaksreglene er nøytralt utformet, slik at den årlige pensjonen blir høyere desto senere den tas ut. Det kan tas ut hel eller gradert alderspensjon, og pensjonen kan kombineres fritt med arbeid uten at den avkortes.

Alderspensjonen skal levealdersjusteres. Det innebærer at en må arbeide noe lenger enn tidligere årskull for å få like høy årlig pensjon, dersom levealderen øker. Det ble også innført nye regler om regulering av alderspensjon. De vedtatte endringene bygger på to brede forlik i Stortinget i 2005 og 2007.

Reglene i folketrygden om fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering ble innført fra 1. januar 2011 og gjelder både for pensjon opptjent etter tidligere og nye opptjeningsregler. De nye opptjeningsreglene gjelder fullt ut fra og med 1963-kullet. Årskull til og med 1953-kullet får pensjonen beregnet etter de tidligere reglene, heretter kalt gamle opptjeningsregler. De nye opptjeningsreglene fases gradvis inn for årskullene 1954–1962. Disse «overgangskullene» får alderspensjonen beregnet dels etter gamle opptjeningsregler, og dels etter nye.

1.2.3 Tilpasningene i offentlig tjenstepensjon fra 2011

I Stortingets pensjonsforlik av 26. mai 2005 heter det at den endelige tilpasningen av offentlige tjenstepensjon til ny alderspensjon fra folketrygden skal skje gjennom forhandlinger mellom partene i offentlig sektor. Ved tariffoppgjøret i offentlig sektor inngikk partene 4. juli 2009 en avtale om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor. For de lovfestede, offentlige tjenstepensjonsordningene ble avtalen i lønnsoppgjøret 2009 fulgt opp gjennom lover 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse og nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009), jf. Prop. 107 L (2009–2010). Endringene fikk virkning fra 1. januar 2011. I tariffoppgjøret våren 2010 ble det avtalt at regelverket for de tariffestede ordningene i kommunal sektor og i helseforetakene skulle justeres tilsvarende fra samme tidspunkt.

Offentlig tjenstepensjon ble videreført som en brutto, samordningspliktig pensjonsordning. Personer med aldersgrense 70 år kan ta ut samordnet tjenstepensjonen tidligst fra fylte 67 år, mens personer som har rett til tjenstepensjon før 67 pga. særaldersgrense, får samordnet tjenstepensjonen først ved fylte 67 år.

Tilpasningene fra 1. januar 2011 innebærer blant annet at alderspensjonen blir regulert på samme måte som i folketrygden. Alderspensjon under utbetaling og AFP reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Pensjonister som har fratrudd med alderspensjon før 67 år (etter særaldersgrense) eller som har AFP, får en samordnet pensjon fra 67 år og får pensjonsgrunnlaget oppregulert med lønnsveksten fra fratreden fram til 67 år. Rettighetene til dem som slutter i offentlig tjeneste før de har rett til pensjon (opsatt pensjon), reguleres med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet.

Fra 1. januar 2011 blir alderspensjonen fra offentlig tjenstepensjonsordning levealdersjustert på samme måte som i folketrygden. Den enkelte kan kompensere for virkningen av levealdersjustering ved å utsette uttaket av tjenstepensjon, men pensjonen kan ikke bli høyere etter levealdersjustering enn før; brutto tjenstepensjon kan ikke bli høyere enn 66 prosent.

Samordningen av offentlig tjenstepensjon med alderspensjon fra folketrygden er tilpasset fleksibelt uttak, levealdersjustering og nye regler for regulering av pensjon.

Samordningen skjer som om folketrygden tas ut samtidig med tjenstepensjonen og påvirkes derfor ikke av når alderspensjonen fra folketrygden er tatt ut.

Samordning av ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter de gamle reglene (kapittel 19) er også tilpasset fleksibelt uttak. Ektefellepensjonen samordnes med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 tidligst fra 67 år. Samordningsfradragene divideres ikke med forholdstall. Dersom det er tatt ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, samordnes ektefellepensjonen med den pensjon eller overgangsstønad etter folketrygdloven kapittel 17 som enken eller enkemannen ville hatt rett til dersom vedkommende ikke hadde tatt ut alderspensjon.

1.2.4 Tilpasninger i offentlig tjenstepensjon fra 2021

Endringene i de offentlige tjenstepensjonsordningene fra 1. januar 2011 var første etappe i tilpasningen av offentlig tjenstepensjon til endringene i folketrygden fra 2011. I Prop. 61 L (2017–2018), jf. Innst. 343 L (2017–2018), ble det foreslått regler for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med alderspensjon fra folketrygden for årskullene fra og med 1954-kullet. Det ble også foreslått regler for hvordan tjenstepensjonen skal levealdersjusteres i disse tilfellene. Proposisjonen ble lagt fram og behandlet etter at partene inngikk avtale om en ny offentlig tjenstepensjon. Deler av avtalen ble fulgt opp gjennom Prop. 61 L (2017–2018). Endringene, som er i samsvar med departementets forslag, framgår av lov 15. juni 2018 nr. 30. Reglene vil gjelde fra 2021 når 1954-kullet fyller 67 år.

De nye opptjeningsreglene i folketrygden innebærer at pensjonsopptjeningen akkumuleres i en pensjonsbeholdning. De nye reglene for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med alderspensjon fra folketrygden er tilpasset disse nye opptjeningsreglene. De nye samordningsreglene gjelder delvis for årskullene 1954–1962, som får alderspensjon fra folketrygden etter både nye opptjeningsregler (folketrygdloven kapittel 20) og gamle regler (folketrygdloven kapittel 19). For årskull fra og med 1963-kullet gjelder de nye samordningsreglene fullt ut for all opptjening av tjenstepensjon i dagens bruttoordning.

Sentrale prinsipper som er nedfelt i regelverket for de eldre årskullene, er videreført også for yngre årskull. Samordning og levealdersjustering skal tidligst skje fra fylte 67 år. Dersom alderspensjonen fra folketrygden er tatt ut tidligere enn tjenstepensjonen, skal det samordnes som om pensjonene er tatt ut samtidig, slik at tjenstepensjonen ikke kompenserer for tidlig uttak av alderspensjon fra folketrygden.

Det er videreført samordningsfordeler også for yngre årskull ved at deler av beholdningen fra folketrygden er fritatt fra samordning. Det gis også et tillegg til tjenstepensjonen (netto kronebeløp) som sikrer at alle som får samordnet alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen med alderspensjon fra folketrygden, får utbetalt tjenstepensjon.

Med en ny offentlig tjenstepensjonsordning for dem som er født i 1963 eller senere, vil det på sikt ikke være behov for de samordningsreglene som ble vedtatt gjennom Stortingets behandling av Prop. 61 L (2017–2018), jf. lov 15. juni 2018 nr. 30. Samordningsreglene blir imidlertid en viktig del av beregningsreglene for årskull som skal

omfattes av ny offentlig tjenstepensjon, men som allerede har tjent opp rettigheter i dagens bruttomodell. Samordningsreglene er også nødvendige for å beregne tjenstepensjonen til årskull som har få år igjen til pensjonering, og som fullt ut skal beholde dagens bruttoberegnete tjenstepensjon.

Prop. 61 L (2017–2018) hadde ikke forslag til bestemmelser om samordning av brutto ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden opptjent med ny opptjeningsmodell.

1.2.5 Endringer i offentlig tjenstepensjon for årskull født fra og med 1963

Tredje mars 2018 ble det inngått en pensjonsavtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter som beskriver en ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor. Avtalen ble fulgt opp med lovforslag i Prop. 87 L (2018–2019). Gjennom Stortingets behandling av Prop 87. L (2018–2019), jf. lovvedtak 72 (2018–2019), er det vedtatt en ny pensjonsløsning for årskull født fra og med 1963, jf. lov 21. juni 2019 nr. 26.

Den nye alderspensjonsordningen som skal gjelde fra og med 1963-kullet, omtales som påslagspensjon. Den nye alderspensjonen beregnes uavhengig av folketrygden og skal hverken samordnes mot andre ytelser eller avkortes mot inntekt. De nye ordningene fases inn fra 1. januar 2020.

Prop. 87 L (2018–2019) hadde ikke forslag til bestemmelser for hvordan behovsprøvd brutto ektefellepensjon skal reduseres mot egen alderspensjon for årskull som skal omfattes av den nye påslagspensjonen. Fleksibelt uttak av påslagspensjon kan skje fra 2025, når 1963-kullet fyller 62 år.

1.3 Behov for tilpasninger

Utbetalt beløp fra de bruttoberegnete ektefellepensjonene beregnes ved at bruttobeløpet først avkortes mot inntekt/forventet inntekt eller reduseres mot egen tjenstepensjon. Dette gjelder kun for de behovsprøvede ektefellepensjonene. Deretter samordnes den reduserte/avkortede bruttoytelsen med ytelser fra folketrygden. Brutto ektefellepensjon samordnes med pensjon til gjenlevende ektefelle (før 67 år), uføretrygd (før 67 år) og alderspensjon (fra 67 år).

For årskull født til og med 1953 er det vedtatt fullstendige regler både for hvordan ektefellepensjoner skal avkortes mot inntekt, reduseres ved egen tjenstepensjon og samordnes mot ytelser fra folketrygden, både før og etter 67 år. For årskull født til og med 1953 er det derfor ikke behov for tilpasninger.

For årskullene 1954–1962 er det fullstendige regler for hvordan ektefellepensjoner skal avkortes mot inntekt og reduseres ved egen tjenstepensjon. Det er også fullstendige regler for hvordan ytelsene skal samordnes med pensjon til gjenlevende ektefelle og uføretrygd fra folketrygden. Det er imidlertid ikke regler for samordning av ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden beregnet med ny opptjeningsmodell. Dette innebærer at det enten må etableres nye samordningsregler eller alternative regler for beregning av ektefellepensjon fra 67 år.

For årskull fra og med 1963, som omfattes av den nye påslagsordningen, er det ikke fullstendige regler for hvordan brutto ektefellepensjon skal reduseres ved egen alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen. De reglene som nå gjelder for reduksjon av ektefellepensjon mot egen alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen, er tilpasset at alderspensjonen er en bruttopensjon. Det er heller ikke regler for samordning av ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden. Årskull født fra og med 1963 får hele alderspensjonen fra folketrygden beregnet med ny opptjeningsmodell.

Et offentlig utvalg har i NOU 2017: 3 foreslått flere endringer i folketrygdens ytelser til etterlatte. Endringer i folketrygdens ytelser til etterlatte kan medføre at det blir behov for ytterligere endringer i ektefellepensjoner fra offentlig tjenestepensjon.

1.4 Nærmere om innholdet i høringsnotatet

Kapittel 2 redegjør for gjeldende regler for å beregne ektefellepensjon fra Statens pensjonskasse og kapittel 3 presenterer statistikk over nivået på ytelsene.

I kapittel 4 foreslår departementet at det innføres en ny beregningsmåte for ektefellepensjon fra 67 år for de som etter gjeldende regler har rett til bruttoberegnete ytelser. Det foreslås at brutto ektefellepensjon skal erstattes av nettberegnet ektefellepensjon fra 67 år. Det foreslås at nettoytelsen gis med ordinær sats, dvs. 9 prosent, for de som i dag har behovsprøvd ektefellepensjon og med dobbel sats, dvs. 18 prosent, for de som i dag har ikke-behovsprøvd ektefellepensjon. Det foreslås at de nye beregningsreglene fases inn i takt med innføringen av nye beregningsregler i folketrygden.

Kapittel 5 foreslår regler for hvordan ektefellepensjonen skal påvirkes av egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon før 67 år for årskull født fra og med 1963.

I kapittel 6 redegjøres det for de økonomiske og administrative konsekvensene av forslagene. Kapittel 7 har utkast til lovendringer.

2 Gjeldende rett

2.1 Innledning

Dagens ektefellepensjoner fra offentlig tjenestepensjon kan deles i tre kategorier. Et hovedskille går mellom nettberegnete og bruttoberegnete ytelser. De bruttoberegnete ektefellepensjonene kan igjen deles inn i to kategorier – såkalte behovsprøvede ektefellepensjoner og ikke-behovsprøvede ektefellepensjoner. De behovsprøvede ektefellepensjonene avkortes mot (forventet) inntekt og reduseres ved egen tjenestepensjon. De ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene avkortes ikke mot inntekt, og de reduseres heller ikke ved egen tjenestepensjon. De ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene har også gunstigere samordningsregler enn de behovsprøvede pensjonene. Dette kapitlet redegjør for kriteriene for å tilhøre de ulike kategoriene samt hvordan de forskjellige ektefellepensjonene blir beregnet.

2.2 Vilkår for rett til de ulike kategoriene av ektefellepensjon

Fra 1. januar 2001 ble det innført nettoberegnet ektefellepensjon. Da den nye beregningsmåten ble vedtatt i 2001, ble enkelte grupper unntatt fra reglene om nettoberegnet etterlattepensjon slik at de fortsatt var omfattet av bruttoberegnet etterlattepensjon. Dette gjaldt for de som er født før 1. juli 1950 og avdøde ektefelle var medlem i Pensjonskassen før 1. juli 2000. Det gjaldt også for kvinner som er gift med menn med medlemskap før 1. oktober 1976. Sistnevnte gruppe hadde rett til en bruttoberegnet ikke-behovsprøvd enkepensjon. Dette innebar at pensjonen ikke blir redusert for arbeidsinntekt og at det er gunstige samordningsregler mot pensjonen fra folketrygden. Når unntakene fra nettoberegnet ektefellepensjon ble vedtatt, var det kun enker etter menn med medlemskap før 1. oktober 1976 som hadde rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon.

30. oktober 2007 ble det avsagt dom i EFTA-domstolen som konkluderte med at lov om Statens pensjonskasse § 34 første ledd andre punktum var i strid med likestillingsdirektivet og artikkel 69 i EØS-avtalen. Et resultat av dommen var at det ble gjennomført likestilling for kvinner og menn for den del av pensjonsgivende tjenestetid som er opptjent etter 1. januar 1994, dvs. det tidspunktet da EØS-avtalen fikk virkning for Norge.

Bakgrunnen for saken var en endring av reglene om enke- og enkemannspensjon i lov om Statens Pensjonskasse fra 1. oktober 1976. Enkemenn fikk fra da av ubetinget rett til pensjon, også i tilfeller hvor de ikke var forsørget av kvinnen. Det ble samtidig innført regler om reduksjon av enke- og enkemannspensjonene når gjenlevende hadde inntekt fra arbeid eller hadde alders- eller uførepensjon. Reglene om inntektsprøving ble ikke gjort gjeldende for kvinner som er gift med menn som ble medlem i pensjonsordningen før 1. oktober 1976. Disse fikk videreført en rett til enkepensjon hvor pensjonen ikke reduseres for arbeidsinntekt og egen alders- eller uførepensjon. De aktuelle kvinnene var også omfattet av særlige regler for samordning av tjenstepensjonen med pensjon fra folketrygden. EFTA-dommen slo altså fast at denne overgangsordningen for kvinner var i strid med EØS-avtalen artikkel 69.

EFTA-dommen ble fulgt opp i Ot.prp. nr. 101 (2008–2009), og gjennom behandlingen av forslagene i denne proposisjonen ble det vedtatt at unntaket fra nettoberegnet ektefellepensjon i tilfeller der avdøde ble medlem av Pensjonskassen første gang før 1. oktober 1976 skal gjelde når gjenlevende ektefelle er født før 1. januar 1955 og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010. Endringen innebar både en utvidelse og en innsnevring av unntaksbestemmelsene. Utvidelsen gjelder at også annen gjenlevende ektefelle enn enker etter menn omfattes. Innsnevringen var at unntaket nå kun omfatter gjenlevende som er født før 1. januar 1955 og hvor ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010. Før gjaldt unntaket for enker uavhengig av fødselsår. Innsnevringen ble kun gjort gjeldende for nye tilfeller, dvs. at de som mottok løpende bruttoberegnet ektefellepensjon ved lovens ikrafttredelse 1. februar 2010 fikk videreført retten til brutto ektefellepensjon. Fritaket fra inntektsprøving mv. for annen gjenlevende ektefelle enn enker etter menn gjaldt kun for tjenestetid opptjent etter 1. januar 1994 (tidspunktet da EØS-avtalen fikk virkning for Norge).

Det er altså slik at gjenlevende som er født samme år kan ha tre forskjellige regler for ektefellepensjon avhengig av når de ble enker/enkemenn, når avdødes medlemskap

startet og når ekteskapet ble inngått. Dette er nettoberegnet ektefellepensjon, behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon og ikke-behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon.

Bruttoberegnet ektefellepensjon gjelder følgende grupper:

- Når dødsfallet skjedde før 1. januar 2001 var alle gjenlevende ektefeller omfattet av reglene for bruttoberegnet ektefellepensjon. Enker etter mannlig medlem med medlemskap før 1. oktober 1976 hadde rett til ikke-behovsprøvd enkepensjon.
- Når dødsfallet skjedde mellom 1. januar 2001 og 1. februar 2010 hadde følgende grupper rett til bruttoberegnet etterlattepensjon:
  - Gjenlevende ektefelle født før 1. juli 1950, og avdøde ektefelle var medlem før 1. juli 2000.
  - Enker etter mannlig medlem med medlemskap før 1. oktober 1976 hadde uansett rett til bruttoberegnet ikke-behovsprøvd enkepensjon.
- Når dødsfallet skjer etter 31. januar 2010 er følgende grupper omfattet av bruttoberegnet etterlattepensjon:
  - Gjenlevende ektefelle født før 1. juli 1950, og avdøde ektefelle var medlem før 1. juli 2000.
  - Gjenlevende ektefelle født før 1. januar 1955, og avdøde ble medlem av SPK første gang før 1. oktober 1976, og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010. Enker har rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon for hele pensjonen, mens øvrige har rett til slik pensjon for den del av pensjonen som er beregnet for tjenestetid etter 31. desember 1993.

Hovedvekten av dem med rett til brutto ektefellepensjon som er født fra og med 1954, gjelder altså tilfeller der dødsfallet har skjedd før 2010. Ettersom kvinner statistisk sett lever lenger enn menn, og kvinner statistisk sett er yngre enn menn når ekteskap inngås, vil et klart flertall være kvinner. Overgangsreglene forsterker kjønnsdimensjonen og innebærer at det er klart flere kvinner blant de som har rett til bruttoberegnet ektefellepensjon, særlig fra og med 1955-kullet og særlig for de ikke-behovsprøvede rettighetene.

For å belyse omfanget av mottakere har departementet innhentet opplysninger fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal landspensjonskasse (KLP). Det vil også være mottakere i andre offentlige tjenestepensjonsordninger.

Tabell 2.1 viser antall personer med rett til brutto ektefellepensjon fra SPK og KLP etter fødselsår. Det er totalt 1 202 personer som har rett til bruttoberegnete ektefellepensjoner fra SPK eller KLP som er født fra og med 1954 (925 i SPK og 277 i KLP). Forskjellen i omfanget mellom SPK og KLP skyldes både at KLP hadde klart færre medlemmer enn SPK i 1976 og at KLP har en klart større andel kvinnelige medlemmer enn SPK.

I SPK har flertallet rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon mens det i KLP i hovedsak gjelder behovsprøvd ektefellepensjon. Forskjellene reflekter trolig at de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene i hovedsak gjelder enker mens de behovsprøvede i noe større grad gjelder enkemenn, og at det historisk har vært en klart større kvinneandel i kommunal sektor enn i statlig sektor.

Tabell 2.1   Antall personer med rett til bruttoberegnet ektefellepensjon født fra og med 1954. KLP og SPK

Årskull	Behovsprøvd	Ikke-behovsprøvd	Totalt
1954	92	111	203
1955	89	90	179
1956	86	84	170
1957	72	52	124
1958	61	51	112
1959	49	29	78
1960	44	14	58
1961	35	13	48
1962	33	18	51
1963-1966	74	32	106
1967-1970	41	13	54
1971+	5	14	19
Sum	681	521	1202

Over halvparten av mottakerne er født i 1957 eller tidligere, og det er et jevnt fallende antall mottakere jo yngre årskull vi ser på. Det er likevel mottakere som er født tidlig på 1980-tallet.

2.3   Nettoberegnet ektefellepensjon

Nettoberegnet ektefellepensjon reguleres i lov om Statens pensjonskasse § 33. Full nettoberegnet ektefellepensjonen utgjør 9 prosent av pensjonsgrunnlaget til avdøde. Ved kortere medlemstid enn 30 år avkortes pensjonen med så mange 30-deler som mangler. Netto ektefellepensjon skal ikke samordnes med folketrygd eller reduseres på grunn av arbeidsinntekt, dvs. at de nettoberegnete ektefellepensjonene beregnes likt uavhengig av om gjenlevende er lønnsinntaker, mottar uførepensjon, mottar gjenlevendepensjon eller mottar alderspensjon fra folketrygden.

2.4   Ikke-behovsprøvd ektefellepensjon

Reglene for ikke-behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon framgår av lov om Statens pensjonskasse §§ 34–36. Bruttoberegnet ektefellepensjon utgjør 39,6 prosent (60 prosent av bruttosatsen på 66 prosent) av pensjonsgrunnlaget til avdøde, ved full opptjening. Ved kortere medlemstid enn 30 år avkortes pensjonen med så mange 30-deler som mangler.

Pensjonen avkortes ikke mot inntekt, og den reduseres ikke ved egen tjenestepensjon, men pensjonen samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden. Det er forskjellige samordningsregler avhengig av om ektefellepensjonen samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd eller alderspensjon. Samordningen påvirkes også av om gjenlevende har egen uførepensjon eller egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon.

Samordningsfradraget for gjenlevendepensjon fra folketrygden (slik pensjon ytes inntil fylte 67 år) er $\frac{3}{4}$ av folketrygdens grunnbeløp og 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde.¹ Dersom gjenlevendepensjonen fra folketrygden er redusert pga. forventet eller faktisk inntekt, skal samordningsfradraget for gjenlevendepensjonen reduseres i samme grad som gjenlevendepensjonen er redusert.

Fra 67 år samordnes ektefellepensjonen med alderspensjon fra folketrygden. Samordningsfradraget for alderspensjon fra folketrygden er også $\frac{3}{4}$ grunnbeløp og 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde.² For de ikke-behovsprøvde ektefellepensjonene er det i midlertid en begrensning på samordningsfradraget for tilleggspensjonen ved at gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon skal skjermes fra samordning (fridels-prinsippet). Dette innebærer at samordningsfradraget i så godt som alle tilfeller blir klart lavere enn 55 prosent av avdødes tilleggspensjon, og i de fleste tilfeller er det i realiteten kun gjenlevendefordelen, dvs. økningen i alderspensjonen som følge av at man får medregnet deler av avdødes opptjening i alderspensjonen, som samordnes.

Samordningsfradragene levealdersjusteres ikke, dvs. at brutto ektefellepensjon ikke kompenserer for at alderspensjonen fra folketrygden levealdersjusteres. Dersom det er tatt ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, samordnes ektefellepensjonene med den gjenlevendepensjonen eller overgangsstønadene gjenlevende ville hatt rett til dersom vedkommende ikke hadde tatt ut alderspensjon.

Samordningsreglene for uføretrygd fra folketrygden ble endret fra 1. januar 2015 da uførepensjon ble erstattet av uføretrygd. Samordningsfradraget for uføretrygden er fortsatt $\frac{3}{4}$ grunnbeløp, selv om uføretrygden ikke lenger er bygget opp av grunnpensjon og tilleggspensjon. Videre skal det gjøres fradrag for gjenlevendetillegg fra folketrygden (dvs. tillegget til uføretrygden).³

Dersom gjenlevende også mottar uførepensjon eller alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon, blir samordningsfradragene i ektefellepensjonen påvirket av dette. Når gjenlevende selv mottar alderspensjon eller uførepensjon fra offentlig tjenestepensjon vil størstedelen av samordningsfradragene være trukket i egenpensjonen. Dette begrenser derfor samordningsfradragene i ektefellepensjonene, og utbetalt ektefellepensjon øker sammenlignet med tilfeller hvor gjenlevende ikke har rett til egen alders- eller uførepensjon.

Når gjenlevende mottar egen alderspensjon, vil mesteparten av fradraget for grunnpensjonen allerede være trukket i alderspensjonen, og samordningsfradraget vil typisk kun være differensen mellom et ikke-levealdersjustert fradrag og et levealdersjustert fradrag.

Når gjenlevende mottar egen uførepensjon, skal det ikke gjøres fradrag i uføretrygden for $\frac{3}{4}$ G.⁴ Når uførepensjonen eller alderspensjonen er beregnet etter mindre enn full tjenestetid, skal det likevel gjøres fradrag for deler av $\frac{3}{4}$ G. Samordningsfradraget for $\frac{3}{4}$

---

¹ Samordningsloven §§ 22 nr. 2 og 23 nr. 1.

² Samordningsloven §§ 19 og 23 nr. 1 og nr. 2.

³ Samordningsloven § 19 og § 23 nr. 1.

⁴ Forskrift 22. januar 2015 nr. 50.

G skal multipliseres med en brøk hvor telleren utgjør differansen mellom full tjenestetid og tjenestetiden i uførepensjonen eller alderspensjon og nevneren utgjør full tjenestetid.

Generelt skal fradragene i ektefellepensjonen settes ned forholdsmessig dersom ektefellepensjonene ikke er beregnet for full pensjongivende tjenestetid og når ytelsene fra folketrygden er gradert.

2.5 Behovsprøvd ektefellepensjon

Reglene for behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon framgår også av lov om Statens pensjonskasse §§ 34–36. Full ektefellepensjon utgjør 39,6 prosent av pensjonsgrunnlaget til avdøde. Ved kortere medlemstid enn 30 år avkortes pensjonen med så mange 30-deler som mangler.

Ektefellepensjonen avkortes mot inntekt, den samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden, og den reduseres dersom gjenlevende også har egen alderspensjon eller uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon. Det er forskjellige samordningsregler avhengig av om ektefellepensjonen samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd eller alderspensjon.

Ektefellepensjonen avkortes mot faktisk og forventet inntekt. Pensjonen skal ikke reduseres når den faktiske eller forventede inntekten på årsbasis er mindre enn halvparten av grunnbeløpet i folketrygden. Pensjonen reduseres med 40 prosent av inntekt over halvparten av grunnbeløpet. Likestilt med arbeidsinntekt er dagpenger, sykepenger, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom, arbeidsavklaringspenger, svangerskapspenger, foreldrepenger og pensjonsytelser etter AFP-tilskottsloven. Har den gjenlevende ektefellen fylt 67 år, skal ektefellepensjonen ikke avkortes med mindre gjenlevende faktisk har arbeidsinntekt.

Samordningsfradraget for gjenlevendepensjon fra folketrygden er $\frac{3}{4}$ grunnbeløp og 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde.⁵ Dersom gjenlevendepensjonen fra folketrygden er redusert pga. forventet eller faktisk inntekt skal samordningsfradraget for gjenlevendepensjonen reduseres i samme grad som gjenlevendepensjonen er redusert.

Fra 67 år samordnes ektefellepensjonen med alderspensjon fra folketrygden.⁶ Samordningsfradrag for alderspensjon fra folketrygden er $\frac{3}{4}$ G og 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde. For de behovsprøvede ektefellepensjonene er det ingen begrensning på samordningsfradraget for tilleggspensjonen slik det er for de ikke-behovsprøvede. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen blir derfor normalt 55 prosent av avdødes tilleggspensjon. Dette er i de aller fleste tilfeller et klart høyere beløp enn gjenlevendefordelen i alderspensjonen fra folketrygden. Gjenlevendefordelen i alderspensjonen fra folketrygden er økningen i alderspensjonen som skyldes at en er gjenlevende, dvs. utbetalt alderspensjon fratrukket den gjenlevendes egenopptjente alderspensjon. Det gjøres også fradrag for avdødes tilleggspensjon når gjenlevende ikke har en fordel av å få medregnet avdødes tilleggspensjon.

---

⁵ Samordningsloven § 22 nr. 2 og § 23 nr. 1

⁶ Samordningsloven § 19 og § 23 nr. 1 og nr. 2

Hverken ektefellepensjonen eller samordningsfradragene i ektefellepensjonen levealdersjusteres. Dersom det er tatt ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, samordnes ektefellepensjonene med den gjenlevendepensjonen eller overgangsstonaden gjenlevende ville hatt rett til dersom vedkommende ikke hadde tatt ut alderspensjon.

For de behovsprøvde ektefellepensjonene er samordningsfradraget for uføretrygden 50 prosent av den uføretrygden avdøde hadde eller ville hatt rett til.⁷ Samordningsfradraget skal likevel ikke være lavere enn differansen mellom avdødes minsteytelse beregnet med gjenlevendes sivilstand og 50 prosent av gjenlevendes egen uføretrygd. Er uføretrygden fra folketrygden gradert, skal fradraget settes ned forholdsmessig. Det samme gjelder hvis ektefellepensjonen er redusert for inntekt. Er begge ytelsene gradert eller redusert for inntekt, benyttes den laveste graden. Fradraget skal også settes ned forholdsmessig dersom ektefellepensjon ikke er beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid.

Dersom gjenlevende også mottar uførepensjon eller alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon, reduseres ektefellepensjonen før den samordnes. Har den gjenlevende ektefellen alderspensjon, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes alderspensjoner.⁸ Avdødes alderspensjon regnes av samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som er lagt til grunn for ektefellepensjonen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i ektefellepensjonen.

Har den gjenlevende ektefellen uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes pensjoner. I beregningen legges det til grunn en beregnet alderspensjon for den gjenlevende ektefellen med samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen. Dersom den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen er gradert, skal den beregnede alderspensjonen graderes tilsvarende.

Når gjenlevende selv mottar alderspensjon eller uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon, vil ektefellepensjonen være redusert før den samordnes. At gjenlevende mottar en egen alderspensjon eller uførepensjon påvirker også samordningen av ektefellepensjonen ved at størstedelen av samordningsfradragene vil være trukket i egenpensjonen. Samordningsfradraget vil da typisk kun være differensen mellom et ikke-leveldersjustert fradrag og et levealdersjustert fradrag. Også mesteparten av fradraget for tilleggspensjonen vil være trukket i egenpensjonen slik at restfradraget typisk reduseres til gjenlevendefordelen i alderspensjonen.

Når gjenlevende mottar egen uførepensjon, skal samordningsfradraget for uføretrygden begrenses til gjenlevendetillegget til uføretrygden.⁹ Når uførepensjonen eller alderspensjonen er beregnet etter mindre enn full tjenestetid, skal det likevel gjøres fradrag for deler av avdødes uføretrygd. Fradraget skal begrenses til summen av gjenlevendetillegget multiplisert med tjenestetidsbrøken i uførepensjonen eller alderspensjonen og

---

⁷ Samordningsloven § 23 a.

⁸ SPK-loven § 35.

⁹ Forskrift 22. januar 2015 nr. 50.

50 prosent av avdødes uføretrygd multiplisert med en brøk hvor telleren utgjør differansen mellom full tjenestetid og tjenestetiden i uførepensjonen eller alderspensjon og nevneren utgjør full tjenestetid.

Generelt skal fradragene i ektefellepensjonen settes ned forholdsmessig dersom ektefellepensjonene ikke er beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid og når ytelsene fra folketrygden er gradert.

I mange tilfeller vil gjenlevende delvis motta ytelser fra folketrygden og delvis motta lønnsinntekt, for eksempel kan den gjenlevende være 50 prosent ufør og 50 prosent arbeidsfør med lønnsinntekt, eller gjenlevende kan motta en gradert alderspensjon i kombinasjon med inntekt. I slike tilfeller skal ektefellepensjonene først reduseres for inntekt og eventuelt reduseres for egenpensjon fra offentlig tjenstepensjon, og deretter skal ektefellepensjonene samordnes. Samordningsfradragene skal da settes ned med den laveste utbetalingsgraden av ektefellepensjonen og folketrygdytelsen. Dersom for eksempel uføretrygden, pga. lønnsinntekt utbetales med 50 prosent og ektefellepensjonen, pga. lønnsinntekt er avkortet til 60 prosent, skal samordningsfradragene settes ned med 50 prosent.

2.6 Kombinasjon av ikke-behovsprøvd og behovsprøvd ektefellepensjon

Regelverket for å beregne brutto ektefellepensjoner kompliseres ytterligere ved at enkelte får ektefellepensjonen delvis beregnet som en ikke-behovsprøvd bruttoytelse og delvis som en behovsprøvd bruttoytelse. Dette knytter seg til utvidelsen som skjedde i 2010 som følge av dom i EFTA-domstolen, se punkt 2.2 ovenfor. Da skal deler av ektefellepensjonen være gjenstand for reduksjonen ved inntekt og ektefellepensjonen skal samordnes etter to forskjellige samordningsregimer.

3 Nivå på utbetalt ektefellepensjon etter gjeldende regelverk

3.1 Innledning

Som det framgår av kapittel 2, er det ulike regler for hvordan ektefellepensjonene beregnes avhengig av hvilken ektefellepensjon en har, men også av hvilke ytelser ektefellepensjonen kombineres med. Fra 67 år utbetales ektefellepensjonen i kombinasjon med alderspensjon fra folketrygden og eventuelt i kombinasjon med egen alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen. Fra 67 år vil hovedskillet være mellom de nettberegnete ektefellepensjonene og de to variantene av bruttberegnete ektefellepensjonene (ikke-behovsprøvd og behovsprøvd). Blant de bruttberegnete ektefellepensjonene vil utbetalt beløp også i stor grad påvirkes av hvorvidt gjenlevende har egen tjenstepensjon fra offentlig tjenstepensjon.

I dette kapittelet belyses forskjeller i utbetalt beløp fra ektefellepensjoner fra Statens pensjonskasse (SPK).

3.2 Variasjoner i gjennomsnittlig utbetalt beløp

Tabell 3.1 viser månedlig utbetalt ektefellepensjon fra SPK ved utgangen av 2018 etter hvilken kategori ektefellepensjonen er (nettoberegnet, brutto behovsprøvd uten egenpensjon, brutto ikke-behovsprøvd uten egenpensjon, brutto behovsprøvd med egenpensjon og brutto ikke-behovsprøvd med egenpensjon). Statistikken inneholder kun ektefellepensjon som utbetales fra 67 år.

De gjennomsnittlige utbetalingene bekrefter inntrykket fra regelverksgjennomgangen om at det er stor variasjon i beløpene avhengig av hvilken type ektefellepensjon det er snakk om og hvorvidt gjenlevende har egen tjenstepensjon eller ikke (for de bruttobregnede ektefellepensjonene).

Tabell 3.1 Gjennomsnittlig månedlig utbetalt ektefellepensjon ved utgangen av 2018. Ektefellepensjon fra 67 år. SPK

Type ektefellepensjon	Egen tjenstepensjon	Gjennomsnittlig utbetaling
Netto	Ja/nei	2 781 kroner
Behovsprøvd brutto	Nei	1 945 kroner
Ikke-behovsprøvd brutto	Nei	6 590 kroner
Behovsprøvd brutto	Ja	826 kroner
Ikke-behovsprøvd brutto	Ja	12 030 kroner

I gjennomsnitt er de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene flere ganger høyere enn de behovsprøvede og de nettobregnede. Dette gjelder i særlig grad i de tilfellene hvor gjenlevende også har egen tjenstepensjon fra offentlig tjenstepensjon.

Tabell 3.2 gir informasjon om spredningen i utbetalt beløp innenfor de ulike typene ektefellepensjoner.

Tabell 3.2 Andel i prosent med månedlig utbetaling innenfor gitte intervaller. Ektefellepensjon ved utgangen av 2018. Ektefellepensjon fra 67 år. SPK

Månedlig beløp (kroner)	Ikke-behovsprøvd, uten egenpensjon	Behovsprøvd, uten egenpensjon	Ikke-behovsprøvd, med egenpensjon	Behovsprøvd, med egenpensjon	Netto
<1000	8,9	38,6	2,3	79,4	22,7
1000–1999	7,6	23,3	3,1	6,0	13,6
2000–4999	24,0	30,9	8,6	10,1	56,9
5000–9999	39,1	6,1	21,8	3,5	6,8
10 000–14 999	15,5	0,8	29,6	0,9	0,0
15 000–19 999	4,4	0,2	28,5	0,1	0,0
20 000–24 999	0,5	0,1	5,3	0,0	0,0
25 000–29 999	0,1	0,0	0,7	0,0	0,0
≥ 30 000	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
Antall totalt	14 775	3 417	8 532	1 857	295

Vi ser at flertallet av de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene ligger mellom 2000 og 15 000 kroner per måned når gjenlevende ikke selv har egenpensjon, mens flertallet ligger mellom 5000 og 20 000 kroner per måned når gjenlevende har egen tjenestepensjon. Det er også en ikke ubetydelig andel som har en månedlig utbetaling som overstiger 20 000 kroner. Det er 17 tilfeller hvor månedlig utbetaling overstiger 30 000 kroner.

For de behovsprøvede ektefellepensjonene har flertallet en månedlig utbetaling under 5000 kroner per måned når gjenlevende ikke har egen tjenestepensjon mens flertallet er under 1000 kroner per måned når gjenlevende har egen tjenestepensjon.

For de nettoberegnete ektefellepensjonene utbetales flertallet med et månedlig beløp mellom 2000 og 5000 kroner.

4 Innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år for årskull født fra og med 1954

4.1 Innledning

Reglene for samordning av brutto ektefellepensjon fra offentlig tjenestepensjon er noe av det mest kompliserte regelverket i pensjonssystemet. Regelverket vil kompliseres ytterligere dersom samordningsreglene også skal tilpasses innfasingen av ny alderspensjon fra folketrygden fra og med 1954-kullet. Det vil være tilnærmet umulig å utforme

samordningsregler mot ny alderspensjon fra folketrygden som har de samme egenskapene som dagens samordningsregler. Det er derfor ikke til å unngå at personer som har rett på brutto ektefellepensjon og som delvis tjener opp alderspensjon i folketrygden etter nye opptjeningsregler, vil få andre pensjonsnivåer enn eldre årskull.

I dette kapittelet foreslås det at regelverket for brutto ektefellepensjoner fra fylte 67 år ikke tilpasses ny alderspensjon fra folketrygden ved at det etableres nye samordningsregler. Det foreslås at årskullene som er født i 1954 eller senere fra fylte 67 år får innfaset nettoberegnet ektefellepensjon. Det foreslås at nettoytelsen gis med ordinær sats, dvs. 9 prosent, for de som i dag har behovsprøvd ektefellepensjon og med dobbel sats, dvs. 18 prosent, for de som i dag har ikke-behovsprøvd ektefellepensjon. Det foreslås at innfasingen følger innfasingen av nye opptjeningsregler i folketrygden.

4.2 Nye samordningsregler eller nettoytelse?

Samordningsloven omfatter fire hovedgrupper pensjonsordninger og trygder: folketrygden, personskadetrygdene (pensjon etter særlovgivningen om yrkesskadetrygd og krigspensjonering), de offentlige tjenstepensjonsordningene og ordninger som yter avtalefestet pensjon. Samordningsloven regulerer hvor mye samlet pensjon en person kan få samtidig fra to eller flere av de nevnte pensjons- og trygdeordningene. Ytelsene fra folketrygden gis uten reduksjon når en person samtidig mottar ytelser fra andre pensjons- og trygdeordninger som går inn under samordningsloven. Samordningsloven har i dag særlig praktisk betydning når en person har rett til pensjon fra folketrygden og en av de offentlige tjenstepensjonsordningene. Det er pensjonen fra tjenstepensjonsordningen som da skal reduseres.

De gjeldende reglene for samordning av ektefellepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med gammel alderspensjon fra folketrygden følger av samordningsloven §§ 19 og 23. Samordningsreglene er imidlertid bare fullstendige for årskull til og med 1953-kullet, det vil si for dem som får alderspensjonen fra folketrygden beregnet kun etter de gamle beregningsreglene.

Gammel alderspensjon fra folketrygden består av elementene grunnpensjon, tilleggspensjon, eventuelt sært tillegg/pensjonstillegg og minstenivåtillegg. Samordningsloven gir detaljerte regler om samordningsfradrag for disse elementene. Hovedbildet er at det gjøres fradrag for klart mer enn den gjenlevendefordelen den enkelte har i alderspensjonen fra folketrygden.

Ny opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden har en helt annen oppbygging enn den gamle opptjeningsmodellen, og består av helt nye elementer. Det er derfor lite overføringsverdi fra samordningsreglene som er knyttet til gammel opptjeningsmodell til ny opptjeningsmodell. En grunnleggende problemstilling er at ny folketrygd er utformet som en beholdning, som henger sammen med et delingstall. Delingstallet ivaretar både levealdersjustering og nøytralt uttak. Ektefellepensjonen levealdersjusteres ikke og har heller ikke nøytrale utbetalingsregler. Den nye alderspensjonen er i mindre grad egnet til å inngå som fradrag i en ikke levealdersjustert bruttoytelse.

Spørsmålet er hvorvidt det skal utformes nye samordningsregler for denne begrensede gruppen. Når ny folketrygd har så ulik utforming fra gammel folketrygd, må

nødvendigvis også samordningsfradraget for folketrygden bli forskjellig. Dette betyr igjen at ektefellepensjon etter samordning også vil bli ulik fra dagens samordning. Det vil være tilnærmet umulig å utforme samordningsregler mot ny alderspensjon fra folketrygden som har de samme egenskapene som dagens samordningsregler. Det er derfor ikke til å unngå at personer som har rett på brutto ektefellepensjon og som delvis tjener opp alderspensjon i folketrygden etter nye opptjeningsregler, får andre pensjonsnivåer enn eldre årskull. Det er ikke ønskelig at brutto ektefellepensjoner skal utligne endringer i pensjonsnivå som følger av at Stortinget har vedtatt nye opptjeningsregler i folketrygden. For å gjenskape noe av egenskapene fra dagens samordning, når folketrygden er så ulik, må nye samordningsregler nødvendigvis bli svært kompliserte.

Departementet mener at det vil være uheldig å ytterligere komplisere regelverket for å beregne ektefellepensjoner med et nytt sett med kompliserte samordningsregler. Departementet mener derfor at det vil være bedre å beregne ektefellepensjonen uavhengig av ytelsen fra folketrygden. For den enkelte pensjonsmottaker er det utbetalt beløp som er avgjørende, ikke beregningsreglene for hvordan man regner ut ytelsen. Når det uansett nødvendigvis vil måtte bli forskjellige beløp etter samordning med ny folketrygd, er departementet kommet til at det er mer hensiktsmessig at ektefelleytelsen beregnes direkte, uten å gå veien om samordning med ny folketrygd. Departementet foreslår derfor at ektefellepensjon fra 67 år skal erstattes av nettoberegnet ektefellepensjon for den delen av folketrygden som er opptjent med ny opptjeningsmodell. Hensikten med forslaget er å unngå ytterligere kompleksitet.

I kapittel 3 går det fram at det er store nivåforskjeller i utbetalt beløp mellom de ulike kategoriene av ektefellepensjoner. Departementet mener at det kan argumenteres for at satsen på ytelsen som skal erstatte bruttoberegnet ektefellepensjon kan differensieres mellom de som har rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon og de som har rett til behovsprøvd ektefellepensjon. Samtidig kan det argumenteres for at likebehandling og enkelhet tilsier at alle bør få samme sats.

I gjennomsnitt er de behovsprøvede ektefellepensjonene lavere enn de nettoberegnete ektefellepensjonene. I gjennomsnitt utgjør de behovsprøvd ektefellepensjonene om lag 60 prosent av netto ektefellepensjon. Departementet mener likevel at satsen på ytelsen som skal erstatte bruttoberegnete ektefellepensjoner ikke skal settes lavere enn den satsen som gjelder for de som i dag har nettoberegnet ektefellepensjon (9 prosent av pensjonsgrunlaget ved full opptjeningstid i tjenestepensjonsordningen).

De ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene er gjennomgående klart høyere enn både de behovsprøvede og de nettoberegnete ektefellepensjonene. Med gjeldende regelverk er de behovsprøvede ektefellepensjonene, etter samordning, om lag tre ganger så høye som de nettoberegnete ektefellepensjonene. Dette er med dagens samordningsregler. Det høye nivået på utbetalt beløp etter samordning for de ikke-behovsprøvede ytelsene har sammenheng med hvem som opprinnelig var målgruppen for ytelsen: hjemmearbeidende kvinner som ikke hadde egen arbeidsinntekt eller alderspensjon. Fra 67 år har alle en ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Også gjenlevende med lav egenopptjening er sikret en anstendig alderspensjonen fra folketrygden. Minste pensjonsnivå for enslige har økt både i 2016, i 2017 og i 2019. Det gis også pensjonsopptjening for omsorgsarbeid¹⁰. Dette trekker i retning av høyere alderspensjon fra folketrygden for de som har hatt lav eller ingen arbeidsinntekt. Videre gir ny opptjeningsmodell i folketrygden typisk høyere kompensasjon enn gammel opptjeningsmodell for personer med lave inntekter og få opptjeningsår. Dette trekker isolert i retning av at utbetalt brutto ektefellepensjon uansett ville gått ned når den utbetales i kombinasjon med ny folketrygd. Departementet mener at dobbel sats, altså en sats på 18 prosent, er tilstrekkelig for å ivareta at denne gruppen opprettholder sin særstilling.

Med en nettosats på 18 prosent for denne gruppen vil de ikke-behovsprøvde ektefellepensjonene være dobbelt så gunstige som andre ektefellepensjoner for årskull født fra og med 1963. For årskull født før 1963 vil deler av ektefellepensjonen fortsatt bli beregnet etter gjeldende regler. Et klart flertall av de med rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon er født før 1963.

På individnivå vil nettoberegnet ektefellepensjon kunne bli både høyere og lavere enn brutto ektefellepensjon etter samordning. Forskjellen kan i enkelttilfeller være relativt stor. Departementet har vurdert om regler om overgang til nettoberegnet ektefellepensjon skulle suppleres med en slags garantibestemmelse som sikrer at samlet pensjon (ektefellepensjon og alderspensjon fra folketrygden) minst skal utgjøre bruttonivået på ektefellepensjonen. En eventuell garantibestemmelse vil måtte ta hensyn til både levealdersjustering og fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden. Departementet viser her til at etter gjeldende regelverk så kompenserer ikke ektefellepensjonen for hverken levealdersjustering eller tidlig uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det betyr at det også etter gjeldende regelverk vil kunne være tilfeller hvor samlet pensjon er lavere enn bruttonivået, for eksempel ved tidliguttak av alderspensjon fra folketrygden.

Nettoberegnet ektefellepensjon vil typisk være klart lavere enn bruttoberegnet ektefellepensjon etter samordning når gjenlevende har høy egenopptjent alderspensjon fra folketrygden, spesielt i kombinasjon med egen alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon. En garantibestemmelse som sikrer nivået på samlet pensjon ville typisk ikke slått inn i disse tilfellene. Her vil egen alderspensjon fra folketrygden alene være høyere enn bruttonivået på ektefellepensjonen.

For de behovsprøvde ektefellepensjonene er det en begrensning på summen av egen alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon og ektefellepensjonen. Begrensningen omtales gjerne som 60-prosentbegrensningen. 60-prosentbegrensningen tar utgangspunkt i bruttonivåene, både for alderspensjonen og for ektefellepensjonen. Begrensning gjør at summen av ektefellepensjonen og alderspensjonen fra folketrygden ofte blir lavere enn bruttonivået på ektefellepensjonen.

Med netto etterlattepensjoner er det ikke behov for å videreføre en slik regel. Med en eventuell garantibestemmelse som sikrer nivået på samlet pensjon måtte en slik

---

¹⁰ Fra og med 1992 i gammel opptjeningsmodell og med tilbakevirkning i ny opptjeningsmodell.

begrensningsregel videreføres, for å unngå at ektefellepensjonen blir klart gunstigere enn med dagens regler. Begrensningsregelen ville da også måtte tilpasses at årskull født fra og med 1963 fra 2020 vil få en ny tjenstepensjon (påslagspensjon), som blir beregnet uavhengig av folketrygden.

En garantibestemmelse ville altså komplisere regelverket betraktelig og departementet har derfor kommet til at det ikke foreslås en garantibestemmelse.

Departementet har vurdert om innføring av nettoberegnet ektefellepensjon, med en sats på 9 prosent for de behovsprøvde og en sats på 18 prosent for de ikke-behovsprøvde er innenfor rammen av Grunnloven § 97 om at det ikke skal gis lover med tilbakevirkende kraft. Kjerneområdet for bestemmelsen er å ikke innføre nye byrder på tidligere handlinger, men inngrep i rettsposisjoner med virkning framover i tid kan også rammes. Endringer på trygderettens område vil ofte ha virkning for fremtiden.

Høyesterett har i flere saker fastslått at det rettslige utgangspunktet for vurderingen i disse tilfellene er om endringen kan sies å være «klart urimelig eller urettferdig». Dersom endringen anses som dette, er den i strid med Grunnloven § 97, og kan derfor ikke gjennomføres.

Det kan diskuteres om det er riktig i dette tilfellet å vurdere endringen opp mot Grunnlovens rammer. Det skyldes at det ikke er laget regler for samordning av brutto ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden etter folketrygdloven kapittel 20. På en annen side har de det gjelder tidligere vært omfattet av de gamle opptjeningsreglene i folketrygdloven kapittel 19. Sammenligningen av gruppene som får alderspensjon etter kapittel 19 og kapittel 20, tilsier at det gjøres en vurdering av om forslaget innebærer klart urimelig eller urettferdig tilbakevirkning.

I Rt. 1996 s. 1415 (Borthen) skriver Høyesterett om hvilke hensyn som inngår i avveiningen av hva som er «klart urimelig eller urettferdig». Borthen-saken gjaldt en lovendring i folketrygdloven som medførte bortfall eller reduksjon av ektefelle tillegg til alderspensjonen i tilfeller hvor pensjonisten hadde egen inntekt ut over et fribeløp. I dommen framgår følgende på side 1430:

«Inn i avveiningen vil blant annet komme hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig og betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt. Men på dette rettsområdet må lovgivers spillerom, i lys av de hensyn som ligger bak Grunnloven § 75 bokstav a og d, være vesentlig. Det vil bare være de kvalifiserte eller åpenbare tilfeller av urimelighet og urettferdighet som kan rammes. Jeg tilføyer at det nok i praksis først og fremst er inngrep som rammer avgrensede grupper pensjonister innenfor folketrygden som vil kunne stride mot Grunnloven § 97.»

I HR-2016-389-A (stortingspensjon) viser Høyesterett til disse formuleringene. Saken gjaldt en avgrenset gruppe pensjonister hvor endringen av reguleringsmåten for alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen ble vurdert opp mot Grunnloven. I dommens avsnitt 77 med videre henvisninger uttales det at det må skje en avveining mellom de vernede interesser på den ene siden og de samfunnsmessige hensynene på

den annen. De samfunnsmessige hensynene inkluderer hensynet til lovgivers behov for handlefrihet.

I Borthen-saken omtales også behovet for å unngå forskjellsbehandling (s. 1432):

«Likhets hensynet må komme inn med tyngde i grunnlovs vurderingen. Selv om blant annet innrettelseshensynet kan gjøre seg gjeldende i særlig grad for pensjonister hvor pensjonen var begynt å løpe, må hensynet til å unngå forskjellsbehandling være vesentlig. En forskjellsbehandling mellom ulike grupper alderspensjonister, hvor ulikheten består i at de er blitt alderspensjonister før og etter en bestemt dato, vil over tid av mange åpenbart bli oppfattet som lite rimelig og velbegrunnet.»

En annen sentral avgjørelse i Høyesterett framgår av Rt. 2006 s. 262 (enkepensjon). Saken gjaldt en fraskilt enke som oppfylte ekteskapslovens krav til å få pensjon etter den fraskilte mannen på skilsmissetidspunktet dersom han døde før henne, men som ikke gjorde dette når dødsfallet faktisk skjedde. I avsnitt 77 og 78 skriver Høyesterett:

«(77) Statspensjonens karakter av særrett basert på arbeidskontrakten gjelder medlemmet selv. Det er en sammenheng mellom medlemmets lønn, innskudd og pensjonsutbetaling. En annen sak er at en vesentlig del av pensjonen i dag finansieres av det offentlige og ikke av medlemmets innskudd i SPK.

(78) Overfor en enke etter et medlem i SPK blir imidlertid tilknytningen mellom en mulig fremtidig pensjon og hennes innsats svakere. Innskuddet i pensjonskassen er det samme for gifte og ugifte medlemmer. For enker vil betalingselementet således ikke gjøre seg gjeldende med samme styrke som for medlemmet selv. Ektefellepensjonen blir derved av mer avledet karakter, jf. NOU 1995:29 om Samordning av pensjons- og trygdeytelser side 208, der det ble uttalt følgende om enkepensjon i sin alminnelighet:

«Når det gjelder enkepensjon, vil det nok ha skjedd en forandring i den alminnelige samfunnsoppfatning. Da pensjonsloven ble innført, var synsmåten at enker var forsørget av sine menn og måtte være sikret en pensjon for sitt utkomme også etter hans død. I dag vil oppfatningen være at enkepensjonen i de fleste tilfelle tross alt bare er et supplement til enkenes eller enkemennenes egen inntekt i form av lønn eller pensjon.»

I den konkrete vurderingen av endringene som foreslås i høringsnotatet her og forholdet til Grunnloven § 97, inngår også behovene for å gjøre endringer. Dette er bakgrunnen for forbeholdet som framgår av blant annet lov om Statens pensjonskasse § 43 om at rettigheter og plikter etter loven kan endres. Fellesskapets midler skal brukes på en rasjonell måte, og endrede samfunnsmessige forutsetninger kan gjøre endringer i pensjonsreglene nødvendige.

Som gjennomgangen av regelverket for ektefellepensjon viser, er reglene for ektefellepensjon fra offentlig tjenstepensjon forskjellige for ulike grupper. Forskjellene skyldes at når nye regler er innført er ikke endringen gitt virkning for alle. Forskjellene relaterer seg til alderen til gjenlevende, når dødsfallet skjedde, når ekteskapet ble inngått og når avdøde ble medlem. I dag kan flere av forskjellene bli oppfattet som lite velbegrunnet og urimelige. Dette gjelder særlig reglene om ikke-behovsprøvd

bruttoberegnet ektefellepensjon. Reglene her er utformet for en annen tid hvor kvinner som oftest ikke hadde egen arbeidsinntekt, men var forsørget av mannen. Etter hvert har kvinners deltakelse i arbeidslivet blitt en selvfølge, og i en slik situasjon passer ikke lenger reglene om ikke-behovsprøvd ektefellepensjon. Misforholdet blir større dess yngre den etterlatte er. Departementet har på tross av dette valgt å foreslå en særskilt sats for gruppen slik at det opprettholdes en særstilling for disse.

Forslaget om overgang til nettoberegnet etterlattepensjon gjelder fra fylte 67 år. Det foreslås ingen endringer i ektefellepensjonen før dette tidspunktet. 67 år er et tidspunkt det oppstår andre endringer i pensjonene. Det gjelder for eksempel uførepensjon som erstattes av alderspensjon i både folketrygd og tjenstepensjon. Et annet eksempel er ektefellepensjon i folketrygden som erstattes av alderspensjon. Etter departementets syn er etterlatte som omfattes av endringen i høringsnotatet her, sikret et godt pensjonsnivå også etter 67 år.

Videre innebærer forslaget at endringen fra 67 år innføres gradvis, det vises til punkt 4.3 nedenfor. Endringen gjennomføres fullt ut for de som er født i 1963 og senere, og delvis for dem som er født mellom 1954 og 1962 i samsvar med innfasingen av ny alderspensjon fra folketrygden. Departementet mener denne innfasingen er hensiktsmessig.

Det er et viktig hensyn å lage forståelige regler. Som pekt på ovenfor vil det være tilnærmet umulig å utforme samordningsregler mot ny alderspensjon fra folketrygden som har de samme egenskapene som dagens samordningsregler. Nye samordningsregler må i så fall bli svært kompliserte dersom målsettingen er å gjenskape noe av egenskapene fra dagens samordning når folketrygden er så ulik. Økt kompleksitet i regelverket gir økt risiko for feilutbetaling.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at nettoytelsen som skal erstatte de bruttoberegnete ektefellepensjonene fra 67 år gis med ordinær sats, dvs. 9 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag, for de med rett til behovsprøvd ektefellepensjon og med dobbel sats, dvs. 18 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag, for de med rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon.

Parallelt med at lovforslagene er på høring vil departementet be om en uttalelse fra Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet vedrørende grunnlovsspørsmålet.

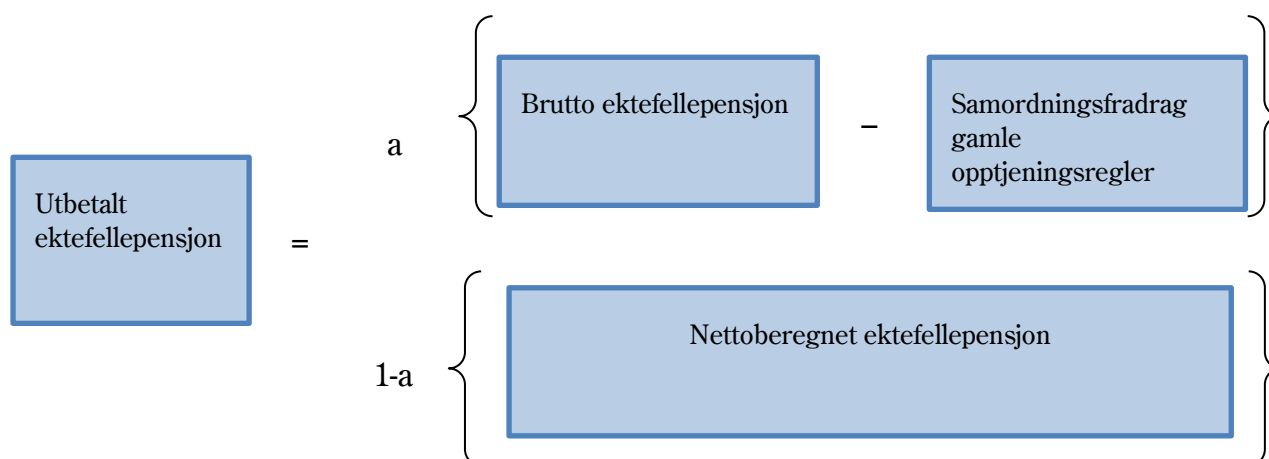
4.3 Innfasing

Innfasingen av nye regler kan skje ved at de som i utgangspunktet har en bruttoberegnet ektefellepensjon og som er født fra og med 1954, fra 67 år får deler av ektefellepensjonen beregnet som en nettoytelse. Andelen som blir beregnet som en nettoytelse vil da tilsvare andelen av alderspensjonen fra folketrygden som er beregnet med ny opptjeningsmodell. Dvs. at 1954-kullet får 1/10 av ektefellepensjonen beregnet som en nettoytelse og 9/10 beregnet som en bruttoyttelse som samordnes etter gjeldende regler, 1955-kullet får 2/10 beregnet som en nettoytelse og 8/10 beregnet som en bruttoyttelse osv. Med en slik innfasing vil en unngå ytterligere sett med kompliserte samordningsregler, og en vil også unngå at det blir store forskjeller mellom påfølgende årskull.

For overgangskullene 1954–1962 vil dette bety at det gjøres to beregninger: En brutto-beregning som samordnes som om all opptjening hadde skjedd etter gamle opptjeningsregler i folketrygden og en nettoberegning. De to delene veies sammen med de samme vektene som benyttes for alderspensjon fra folketrygden.

Figur 4.1 illustrerer prinsippene for innfasing av nye regler, hvor vekten a referer til andelen av folketrygden som er tjent opp i gammel opptjeningsmodell.

Figur 4.1 Prinsipp for innfasing av nye regler

Som vist i tabell 2.1 i avsnitt 2.2 er det drøyt 1200 personer i de to store ordningene for offentlig tjenstepensjon (SPK og KLP) som er født fra og med 1954 og som har rett til bruttoberegnet ektefellepensjon. Det er altså en begrenset gruppe som vil omfattes. Et klart flertall av de som omfattes har videre minst halvparten av folketrygden opptjent med gammel opptjeningsmodell og vil derfor få minst halvparten av ektefellepensjonen beregnet etter gjeldende regler. Kun 145 av de drøyt 1200 personene som er født fra og med 1954 og som har rett til bruttoberegnet ektefellepensjon, vil med forslaget få ektefellepensjonen fra 67 år fullt ut beregnet som en nettoytelse.

Se lovforslagene i lov om Statens pensjonskasse § 34 fjerde ledd, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 17 fjerde ledd, lov om pensjonsordning for sykepleiere § 19 b fjerde ledd og samordningsloven § 3, se punkt 7.2 til 7.5 nedenfor.

5 Ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963

5.1 Innledning

Som beskrevet i avsnitt 2.5 reduseres ektefellepensjonen dersom gjenlevende har egen alderspensjon eller uførepensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning. Har den gjenlevende ektefellen alderspensjon, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes alderspensjoner. Avdødes

alderspensjon regnes av samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som er lagt til grunn for ektefellepensjonen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i ektefellepensjonen.

Årskull som er født fra og med 1963 kan ta ut alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon fleksibelt fra 62 år. I kapittel 4 foreslås det at bruttoberegnet ektefellepensjon skal erstattes av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år. Fram til 67 år vil det imidlertid fortsatt være mottakere av en brutto ektefellepensjon, også for mottakere født i 1963 eller senere. Det må derfor tas stilling til hvordan ektefellepensjonen skal påvirkes av mottak av egen alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon i alderen 62–67 år.

5.2 Flexibel tjenstepensjon

Årskull som er født fra og med 1963 kan ta ut tjenstepensjonen fleksibelt fra 62 år. Årlig pensjon blir lavere ved tidlig uttak og høyere ved utsatt uttak etter nøytrale prinsipper. Den enkelte bærer altså selv kostnaden ved å ta ut tjenstepensjonen tidlig.

Departementet vurderer at fleksibelt uttak tilsier at ektefellepensjonen ikke skal reduseres ved uttak av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon før 67 år. Ettersom det her foreslås at ektefellepensjonen skal erstattes av en nettoberegnet ytelse fra 67 år, vil det innebære at ektefellepensjonen fra 67 år ikke skal reduseres ved mottak av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon fra og med 67 år. For årskull født fra og med 1963 foreslår departementet derfor at ektefellepensjon før 67 år ikke skal reduseres ved mottak av egen alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon. Dette betyr at ektefellepensjonen ikke skal reduseres ved mottak av alderspensjon som gis etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 a.

Se lovforslagene i lov om Statens pensjonskasse § 35 første og andre ledd og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 20 første ledd bokstav a første og andre ledd, se punkt 7.2 og 7.4 nedenfor.

5.3 Medlemmer som fratrer med særaldersgrense

Medlemmer som fratrer en stilling med særaldersgrense kan motta en usamordnet bruttoberegnet alderspensjon fram til 67 år. Beregningsreglene følger av lov om Statens pensjonskasse kapittel 5. Tidligpensjonen er ikke nøytralt utformet, og den kan ikke mottas samtidig med fleksibel offentlig tjenstepensjon. Departementet mener at dette tilsier at ektefellepensjonen skal reduseres ved mottak av tidligpensjon. Dette innebærer at for årskull født fra og med 1963 så skal ektefellepensjonen reduseres ved mottak av egen alderspensjon som gis etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 5.

Se lovforslagene i lov om Statens pensjonskasse § 35 første og andre ledd og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 20 første ledd bokstav a første og andre ledd, se punkt 7.2 og 7.4 nedenfor.

6 Økonomiske og administrative virkninger. Likestillingsmessige konsekvenser

6.1 Innledning

Dette kapitlet diskuterer økonomiske og administrative virkninger av forslagene. Avsnitt 6.2 diskuterer de økonomiske virkningene, avsnitt 6.3 diskuterer de administrative virkningene og avsnitt 6.4 diskuterer de likestillingsmessige konsekvensene.

6.2 Om anslag på økonomiske virkninger

Tradisjonelt anslås effektene av et forslag ved å sammenlikne forslaget med et alternativt forslag, for eksempel å ikke gjøre noen endringer. Det er ikke en mulighet i dette tilfellet, fordi departementet mener det ikke er et realistisk alternativ å samordne med gammel opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden for den delen som er tjent opp med ny opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden. I teorien kunne en fortsatt å samordne som om ny opptjeningsmodell i folketrygden ikke eksisterte, men det ville bety at enkelte ville få samordnet tjenestepensjonen med en hypotetisk folketrygd som var helt forskjellig fra den folketrygden de faktisk vil motta. Dette ville åpenbart kunne gi svært uheldige utslag. Alternativet til innfasing av nettoberegnete ytelser ville vært å utforme nye samordningsregler. Hvorvidt hypotetiske nye samordningsregler i makro ville gitt høyere eller lavere utbetalinger enn de reglene som foreslås, vil åpenbart avhenge av hvor gunstige de nye samordningsreglene ble utformet.

Departementet vurderer at de økonomiske virkningene av de foreslåtte reglene er minimale sammenlignet med en hypotetisk videreføring av de gamle samordningsreglene. Dette kommer for det første av at reglene kun vil få effekt for få personer og for flertallet som omfattes vil reglene kun påvirke en andel av pensjonen. For godt over halvparten av de som omfattes av reglene vil minst halvparten av ektefellepensjonen fortsatt bli beregnet etter gjeldende regler. I SPK og KLP er det totalt kun 179 personer som vil få ektefellepensjonen fra 67 år i sin helhet beregnet med de foreslåtte reglene.

Det er høyst 179 personer som kan motta fleksibel offentlig tjenestepensjon tatt ut før 67 år. Det er imidlertid ikke alle disse som vil ha en egenopptjent alderspensjon fra en offentlig tjenestepensjonsordning, og av disse igjen vil det heller ikke være alle som velger å ta ut en slik pensjon før 67 år. Forslaget om at brutto ektefellepensjon ikke skal reduseres ved mottak av fleksibel offentlig tjenestepensjon før 67 år, anslås dermed å ha neglisjerbare økonomiske virkninger.

6.3 Administrative virkninger

Beregningsreglene for de bruttoberegnete ektefellepensjonene er allerede svært kompliserte. Å implementere et nytt sett med samordningsregler mot ny opptjeningsmodell i folketrygden ville innebåret mye systemutvikling for tjenestepensjonsleverandørene. Forslagene i dette høringsnotatet innebærer vesentlig mindre administrative kostnader enn å implementere nye samordningsregler.

For årskull født fra og med 1963 innebærer forslagene åpenbart administrative forenklinger ved at ektefellepensjonene hverken skal reduseres ved egen alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon eller samordnes med alderspensjon fra folketrygden. To forskjellige satser for nettoberegnet etterlattepensjon innebærer et kompliserende element sett i forhold til at det ble innført en felles sats for alle.

For årskullene 1954–1962 innebærer forslagene at enkeltpersoner vil ha et ekstra sett med regler sammenlignet med reglene som gjelder for lignende tilfeller for årskull født før 1954. Dette vil medføre noen administrative kostnader for tjenstepensjonsleverandørene. Det ekstra settet med regler er imidlertid regler som allerede er i bruk for hovedgruppen av mottakere. Samlet anser departementet at forslagene på sikt vil innebærer administrative innsparinger.

6.4 Likestillingsmessige konsekvenser

Kvinner lever lenger enn menn, og gifter seg ved lavere alder. Kvinner er derfor overrepresentert blant mottakere av ektefellepensjon. Overgangsreglene for bruttoberegnet ektefellepensjon forsterker kjønnsdimensjonen. Det er derfor klart flere kvinner enn menn blant de som har rett til bruttoberegnet ektefellepensjon og som er født fra og med 1954, både de behovsprøvde og de ikke-behovsprøvde. Innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon for årskull født fra og med 1954 vil derfor i større grad omfatte kvinner enn menn.

Selv om lovforslagene har en kjønnsdimensjon ved at forslagene i større grad omfatter kvinner enn menn, mener departementet at forslagene ikke har uheldige likestillingsmessige konsekvenser. Gjeldende regler gir veldig ulik ytelse til gjenlevende på samme alder. Overgang til nettoberegnet ektefellepensjon gir større grad av likebehandling mellom ulike grupper gjenlevende med samme alder, uansett kjønn.

7 Utkast til lovendringer

7.1 Innledning

I dette avsnittet legger departementet fram utkast til endringer i lov om Statens pensjonskasse og samordningsloven i samsvar med forslagene i notatet her. Departementet legger også fram utkast til endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere som svarer til de foreslåtte endringene i lov om Statens pensjonskasse.

Departementet legger til grunn at endringene som foreslås i reglene for de lovfestede tjenstepensjonsordningene også gis virkning for øvrige offentlige tjenstepensjonsordninger.

7.2 Utkast til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse

Innfasingen av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år for dem som er født i 1954 eller senere, se kapittel 4 ovenfor, foreslås innført i lov om Statens pensjonskasse § 34 fjerde ledd:

Når gjenlevende ektefelle som er født i 1954 eller senere, blir 67 år, skal hele eller deler av pensjonen omgjøres til pensjon etter § 33. Omgjøringen skjer fra og med måneden etter fylte 67 år. Den andelen som omgjøres, skal tilsvare andelen alderspensjon som den gjenlevende mottar etter folketrygdloven kapittel 20. For den delen av pensjonen før fylte 67 år som har vært ikke-behovsprøvd etter bestemmelsen i tredje ledd, skal enke- eller enkemannspensjonen for den omgjorte ytelsen utgjøre 18 prosent av pensjonsgrunnlaget i stedet for 9 prosent.

Någjeldende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

Reglene for kombinasjon av ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963, se kapittel 5 ovenfor, foreslås innført i lov om Statens pensjonskasse § 35 første og andre ledd:

Dersom den gjenlevende ektefellen samtidig har alderspensjon etter kapittel 5, midlertidig uførepensjon eller uførepensjon fra Pensjonskassen eller fra en annen tjenstepensjonsordning, skal enke- eller enkemannspensjonen fra Pensjonskassen reduseres etter bestemmelsene her.

Har den gjenlevende ektefellen alderspensjon etter kapittel 5, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes alderspensjoner. Avdødes alderspensjon regnes av samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som er lagt til grunn for enke- eller enkemannspensjonen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i enke- eller enkemannspensjonen.

7.3 Utkast til endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Innfasingen av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år for dem som er født i 1954 eller senere, se kapittel 4 ovenfor, foreslås innført i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 17 fjerde ledd:

Når gjenlevende ektefelle som er født i 1954 eller senere, blir 67 år, skal hele eller deler av pensjonen omgjøres til pensjon etter § 16. Omgjøringen skjer fra og med måneden etter fylte 67 år. Den andelen som omgjøres, skal tilsvare andelen alderspensjon som den gjenlevende mottar etter folketrygdloven kapittel 20. For den delen av pensjonen før fylte 67 år som har vært ikke-behovsprøvd etter bestemmelsen i tredje ledd, skal enke- eller enkemannspensjonen for den omgjorte ytelsen utgjøre 18 prosent av pensjonsgrunnlaget i stedet for 9 prosent.

Någjeldende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

Det er ikke nødvendig i innføre regler for kombinasjon av ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963 slik som i lov om Statens pensjonskasse og lov om pensjonsordning for sykepleiere, jf. punkt 7.2 og 7.4. Det skyldes at det ikke er innført nye regler for påslagspensjon i denne pensjonsordningen.

7.4 Utkast til endringer i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere

Innfasingen av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år for dem som er født i 1954 eller senere, se kapittel 4 ovenfor, foreslås innført i lov om pensjonsordning for sykepleiere § 19 b nytt fjerde ledd:

Når gjenlevende ektefelle som er født i 1954 eller senere, blir 67 år, skal hele eller deler av pensjonen omgjøres til pensjon etter § 19 a. Omgjøringen skjer fra og med måneden etter fylte 67 år. Den andelen som omgjøres, skal tilsvare andelen alderspensjon som den gjenlevende mottar etter folketrygdloven kapittel 20. For den delen av pensjonen før fylte 67 år som har vært ikke-behovsprøvd etter bestemmelsen i § 20, skal enke- eller enkemannspensjonen for den omgjorte ytelsen utgjøre 18 prosent av pensjonsgrunnlaget i stedet for 9 prosent.

Reglene for kombinasjon av ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963, se kapittel 5 ovenfor, foreslås innført i § 20 første ledd bokstav a første og andre ledd:

Dersom den gjenlevende ektefellen samtidig har alderspensjon *etter kapittel 4*, midlertidig uførepensjon eller uførepensjon fra denne eller fra en annen tjenestepensjonsordning, skal enke- eller enkemannspensjonen fra denne pensjonsordningen reduseres etter bestemmelsene her.

Har den gjenlevende ektefellen alderspensjon *etter kapittel 4*, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes alderspensjoner. Avdødes alderspensjon regnes av samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som er lagt til grunn for enke- eller enkemannspensjonen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i enke- eller enkemannspensjonen.

7.5 Utkast til endringer i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser

Innfasingen av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år for dem som er født i 1954 eller senere, se kapittel 4 ovenfor, må også synliggjøres i samordningsloven. Det foreslås gjennomført i § 3 første ledd:

Loven omfatter enke- og enkemannspensjon etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 34 (bruttopenisjon). Enke- og enkemannspensjon etter samme lov § 33 (nettopensjon) og barnepensjon omfattes bare av kapittel II. *Første og andre punktum gjelder tilsvarende for den delen av enke- eller enkemannspensjonen som er beregnet som henholdsvis bruttopensjon og nettopensjon etter lov om Statens*

pensjonskasse § 34 fjerde ledd. Første til tredje punktum gjelder tilsvarende for brutto- og nettoppensjoner fra andre tjenestepensjonsordninger.